

Особливої уваги потребує законодавче забезпечення наукової та інноваційної діяльності, зокрема регулювання питань інтелектуальної власності.

Нагальною є проблема подальшої інтеграції науки й освіти. Саме життя доводить плідність взаємодії науковців та освітян у напрямі розбудови наукових центрів, кафедр, лабораторій подвійного підпорядкування. До речі, лише за останні п'ять років створено понад 60 таких структур, причому дві третини з них – на базі установ Академії.

Президія НАН України та Колегія Міністерства освіти і науки запланували провести спільне засідання, на якому передбачається вийти на конкретні рішення із зазначеного комплексу проблем.

К.С. Самойлик ознайомила присутніх з роботою очолюваного нею Комітету з питань науки і освіти, спрямованою на реалізацію постанови Верховної Ради «Про дотримання законодавства щодо розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності».

Ситуація, яка склалася у вітчизняній науці, шляхи і заходи щодо її істотного поліпшення відповідно до нагальних потреб держави і суспільства, стали темою жвавої дискусії. Своїми думками з цього приводу поділилися міністр освіти і науки України С.М. Ніколаєнко, віцепрезидент НАН України академік НАН України В.Д. Походенко, голова Державного фонду фундаментальних досліджень академік НАН України П.Г. Костюк, академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАН України академік НАН України О.С. Онищенко, голова Вищої атестаційної комісії України член-кореспондент НАН України В.Ф. Мачулін, народний депутат України, голова Міжфракційного депутатського об'єднання Верховної Ради «За науку України» Ю.В. Каракай, народні депутати України Ю.І. Єхануров і В.І. Полохало, президент Академії медичних наук України академік НАН та АМН України О.Ф. Возіанов, академіки НАН України В.П. Семиноженко, Я.С. Яцків, К.М. Ситник та ін. Промовці внесли чимало цінних пропозицій до проекту рішення «Про забезпечення розвитку вітчизняної науки».

ДОПОВІДІ ТА ВИСТУПИ УЧАСНИКІВ СПІЛЬНОГО ЗАСІДАННЯ

Б.Є. ПАТОН,
президент НАН України
академік НАН України

У сучасному світі наука стає основним фактором цивілізаційного прогресу в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Нині економічне зростання у передових країнах забезпечують розробка і впровадження високих технологій проривного характеру. Це об'єктивно висуває перед Україною завдання посилення наукової та інноваційної конкурентоспроможності, ефективнішого вико-

ристання з цією метою досить потужного вітчизняного науково-технічного потенціалу.

У зв'язку з цим відзначу, що академічна система організації науки, попри всі труднощі і негаразди минулих років, довела свою ефективність і здатність забезпечувати розвиток фундаментальних досліджень, розв'язувати актуальні наукові проблеми, які потребують комплексних міждисциплінарних підходів.

У багатьох сучасних галузях наші вчені працюють на досить високому, а подекуди — і світовому рівні.

Слід також зазначити, що Академія не лише зберегла основні наукові напрями, а й розгорнула низку нових, принципово важливих напрямів досліджень для забезпечення потреб держави, економічного розвитку, захисту національних інтересів України.

Вагомим чинником підвищення ефективності наукових досліджень, концентрації ресурсів на розв'язанні пріоритетних завдань стало запровадження в Академії програмно-цільових підходів до організації та фінансування науково-дослідних робіт.

Нині в НАН України на конкурсних засадах сформована і виконується ціла низка програм досліджень, у тому числі з таких проривних напрямів, як наноструктурні системи, наноматеріали, нанотехнології, інтелектуальні інформаційні технології, новітні медико-біологічні проблеми. Цьогоріч розпочато реалізацію трьох нових програм у галузі енергетики та енергозбереження. На фінансування досліджень за програмами нині спрямовується майже 30% коштів, виділених Академією на науково-дослідні роботи.

Проте систему програмно-цільового та конкурсного фінансування науки необхідно вдосконалювати у масштабах усієї країни. Зокрема, надмірною є кількість державних науково-технічних програм та наукових частин державних цільових програм, які не забезпечені належними ресурсами.

Вкрай важливо збільшити фінансування Державного фонду фундаментальних досліджень та підвищити його статус. На жаль, як і в попередні роки, обсяги фінансування цього фонду у проекті Державного бюджету на 2007 рік становлять усього лише близько 10 млн грн. Це не дає змоги Фондові відігравати помітну роль у підтримці фундаментальних досліджень.

Характеризуючи загалом стан ресурсного забезпечення наукової сфери, слід підкресли-

ти певні позитивні зміни. Так, з початку 2004 року значно зросло бюджетне фінансування наукових досліджень Академії, що дало можливість підвищити рівень оплати праці наших науковців, виплат за наукові ступені та вчені звання, запровадити фінансування цільових науково-технічних та інноваційних проектів.

У проекті Закону «Про Державний бюджет України на 2007 рік», який нещодавно прийнято у першому читанні, передбачено збільшення бюджетних асигнувань на науководослідні роботи Академії приблизно на 14% порівняно з плановими показниками поточного року. Це, звичайно, далеко не повністю задовольняє потреби наших інститутів.

Дуже важливо, що за останні три роки, завдяки виділенню цільових бюджетних коштів, удалося нарешті розпочати оновлення парку унікального наукового обладнання наших установ. На базі імпортованих за минулі роки приладів створені і працюють понад 20 центрів колективного користування. До їхньої роботи починають залучатися, окрім учених НАН України, і науковці інших відомств.

Проектом Державного бюджету на 2007 рік також передбачено виділення 60 млн грн на закупівлю сучасного наукового устаткування зарубіжного виробництва. Дуже важливим для нас є збереження під час опрацювання проекту Держбюджету у Верховній Раді статті 143, яка передбачає звільнення зазначених закупівель від сплати ввізного мита і ПДВ і спрощення відповідних тендерних процедур.

Значну увагу Академія приділяє і питанням практичного використання наукових розробок та наукового забезпечення інноваційного розвитку. Щороку в різні галузі економіки впроваджується понад 2000 новітніх розробок наших установ, зокрема широко-масштабних. Так, за науковим супроводом НАН України на шахті ім. О.Ф. Засядька у Донецькій області реалізується найпотужніший у Європі проект комплексної дегазації вугілля й утилізації вугільного метану.

Академія співпрацює з великими наукоємними підприємствами. У вересні цього року відбулося спільне засідання Президії НАН України та науково-технічної ради Авіаційного науково-технічного комплексу ім. О.К. Антонова, на якому обговорювали конкретні напрями робіт академічних установ в інтересах АНТК.

Разом з тим велике занепокоєння викликає у нас низька інноваційна активність вітчизняних підприємств і пов'язаний з цим недостатній попит на сучасні наукові розробки. Ґрунтовний аналіз ситуації, що склалася у сфері інноваційного розвитку, був здійснений у квітні поточного року на засіданні Ради національної безпеки і оборони України. Відповідним указом Президента України та дорученням Уряду передбачено низку заходів, спрямованих на створення сприятливого інноваційного клімату, задіяння необхідних стимулів для впровадження наукоємних технологій, залучення приватних інвестицій у наукову та інноваційну сфери. Нині дуже важливою є практична реалізація всіх запропонованих заходів, насамперед на законодавчому рівні.

Окрім того, на порядок денний висувається завдання підготовки фахівців високої кваліфікації з інноваційного менеджменту. Академія готова працювати над розв'язанням цих завдань у співдії з провідними установами Міністерства освіти і науки та Вищою атестаційною комісією.

Слід окремо спинитися на розвитку сучасної інноваційної інфраструктури. Нагадаю, що Національна академія наук свого часу виступила ініціатором створення в Україні технологічних парків. Нагромаджений досвід їхньої роботи засвідчує, що вони є потужним механізмом взаємодії науки та виробничої сфери, інноваційного розвитку вітчизняного виробництва. Тому, на наше переконання, система технопарків потребує подальшої підтримки як з боку законодавчої, так і виконавчої влади.

Принципове значення має і вдосконалення законодавчого регулювання питань інтелектуальної власності. Існуюча в Україні система розподілу прав на інтелектуальну власність, створена за рахунок бюджетних коштів, не відповідає досвіду провідних країн, у тому числі Росії. Нагальним є законодавче закріплення розпорядження правами інтелектуальної власності за виконавцями наукових досліджень — інститутами, вищими навчальними закладами.

У Верховній Раді від 2003 р. розглядається законопроект про внесення змін до Закону України «Про власність», що потребує остаточного доопрацювання. Сподіваємося, народні депутати нададуть цій справі необхідну підтримку.

Дуже важливим є питання інтеграції науки і освіти. Розмови, які останнім часом точилися навколо намірів передачі академічних інститутів університетам, засвідчили непродуктивність підходів деяких «реформаторів». Натомість саме життя доводить плідність співпраці науковців та освітян у напрямі подальшої розбудови спільних науково-освітніх центрів, кафедр, лабораторій. До речі, лише за останні 5 років створено понад 60 таких структур, причому дві третини з них — на базі установ Академії.

Ці заходи мають доповнюватися формуванням єдиних координаційних планів фундаментальних досліджень, піднесенням співробітництва на рівень тісної наукової кооперації у реалізації конкретних проєктів.

Уже тривалий час на порядку денному стоїть питання розробки державної програми інтеграції науки й освіти.

Президія НАН України та Колегія Міністерства освіти і науки запланували спільне засідання, на якому передбачено вийти на конкретні рішення з означеного комплексу проблем.

Принципове значення для розвитку вітчизняної науки, її інтеграції у міжнародний

науковий простір має розгортання науково-освітньої інформаційної мережі. Академія, за сприяння Комітету з питань науки й освіти, торік розпочала будівництво швидкісної академічної оптоволоконної мережі. Вона з'єднає наукові центри НАН і МОН України, а також інші наукові установи й освітянські заклади. Цю систему передбачено підключити на сході до мереж Росії, на заході — до Польщі та Європейської дослідницької мережі GEANT. Це забезпечить можливість участі вітчизняних учених у європейських наукових проєктах.

Просимо Уряд та Верховну Раду передбачити у Державному бюджеті цільові видатки на розбудову на базі НАН України зазначеної мережі та надання їй офіційного статусу національної науково-освітньої інформаційної системи.

Розв'язання на рівні сучасних вимог потребує, зрештою, і комплекс соціальних проблем науковців, зокрема наукової молоді. У нелегке перше десятиліття незалежності ми втратили для науки ціле покоління молодих здіб-

них людей. Нині ситуація дещо поліпшується, так, зросли конкурси на вступ до аспірантури. Від 2000 року кількість молодих учених — кандидатів наук — збільшилась у 1,6 раза і становить близько 15% їхньої загальної чисельності. Зрушення очевидні, але цього ще замало.

Процес залучення молодих науковців істотно гальмують у край обмежені можливості Академії щодо надання їм житла. Цю проблему необхідно розв'язувати на державному рівні. Тому просимо Уряд та народних депутатів збільшити капітальні видатки на будівництво службового житла, обсяги надання пільгових кредитів молодим науковцям на придбання квартир.

Переконані, що спільною працею вчених і Комітету Верховної Ради з питань науки й освіти, народних депутатів разом з Міністерством освіти і науки, іншими органами державної влади слід виробити конструктивні, дієві пропозиції щодо розв'язання наболілих проблем наукової сфери. А головне — реалізувати їх на практиці.

К.С. САМОЙЛИК,

голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти

Ціє перше спільне засідання нашого Комітету, яке він проводить разом з Президією Національної академії наук України щодо проблем, пов'язаних з розвитком науки. Адже Академія наук — це фундамент і ядро вітчизняної наукової та інноваційної системи.

Ми добре розуміємо, що сьогодні поступальний розвиток держави, поліпшення життя і зростання добробуту наших громадян великою мірою залежать від інноваційних процесів, наукової складової прогресу. У сучасному світі неможливо забезпечити високу конкурентоспроможність вітчизняної економіки та належний рівень національної безпеки без всебічного розвитку науково-інноваційної сфери.

Комітет має побудувати свою діяльність у такий спосіб, щоб, з одного боку, разом із Президією НАН України максимально сприяти розв'язанню проблем, які накопичилися у науковій та інноваційній сферах, а з другого боку — максимально залучати науку до вирішення нагальних завдань країни та суспільства.

Власне, йдеться про активізацію участі науковців у розв'язанні всіх проблем розбудови держави. І мова не про те, який рівень державної підтримки та фінансування має наука, хоча це надзвичайно важливо, і Комітет всіляко сприятиме збільшенню видатків на наукові дослідження. Не менш істотним питанням є створення у державі ефективних